

Điểm ảnh và hồ cá

trong khuôn khổ

LẶNG YÊN SAN SÁT

triển lãm cá nhân của

Đặng Thùy Anh

08.11.2019

19.01.2020

tại The Factory Contemporary Arts Centre

Một cuộc chuyện trò giữa Đặng Thùy Anh và Văn Đồ

Vân Đỗ (VD): Em bắt đầu thực hành nghệ thuật từ năm 2017 khi còn đang là sinh viên khoa Thiết kế đồ họa trường Đại học Mỹ Thuật Việt Nam? Em có thể kể thêm cho chị về thời điểm quyết định bắt đầu thực hành nghệ thuật bên cạnh việc học ở trường không?

Đặng Thuỳ Anh (ĐTA): Từ năm 2014, khi em học năm nhất Đại học, em bắt đầu làm tình nguyện viên ở Nhà Sàn (một collective nghệ sĩ ở Hà Nội), giúp đỡ các anh chị nghệ sĩ và set-up triển lãm. Nhưng lúc đấy thì em cũng chưa có ý định trở thành nghệ sĩ hay thực hành nghệ thuật gì cả, thậm chí khi ấy xem triển lãm em cũng chưa hiểu gì nhiều. Đến năm 2017, anh Tuấn Mami và anh Vũ Đức Toàn có làm một workshop về performance art (nghệ thuật trình diễn) thì các anh cũng rủ các thành viên, tình nguyện viên Nhà Sàn lên tham gia. Đây là lần đầu tiên em nhen nhóm suy nghĩ là sẽ làm nghệ thuật để giải tỏa những thứ ở trong đầu mình, mà không phải là viết hay nói ra. Sau đó thì em làm tác phẩm đầu tiên của mình trong IN:ACT (Liên hoan quốc tế về nghệ thuật trình diễn), cũng khiến em suy nghĩ và muốn tìm hiểu nhiều hơn về nghệ thuật. Cũng may là ngay sau đó thì có lớp Emerging Artists 6 kéo dài từ năm 2017 tới giữa năm 2018, bọn em được học với anh Trần Lương, chị Nguyễn Trinh Thi, Trương Quế Chi, v.v. Trong lớp đó thì bọn em được các anh chị nói cho những thông tin cơ bản, rồi làm những tác phẩm đầu tiên, thì em mới bắt đầu hiểu nhiều hơn và dựa vào đó bắt đầu đi đọc thêm dần dần.

VD: Chị thấy em cũng thực hành khá khá với trình diễn, có thể gọi là nhiều nhất so với các phương tiện khác? Đó là do cơ may hay là do em cũng chủ đích chọn?

ĐTA: Em thực hành cả hai hướng song song, vì bên cạnh dự án giới thiệu trong triển lãm này thì bọn em cũng thường tự tổ chức làm trình diễn du kích với nhau chứ không nằm trong một liên hoan hay sự kiện gì cả. Đối với một tác phẩm dạng khác như sắp đặt, video, v.v. thì sẽ phải nghĩ rất nhiều về concept, cách thức thực hiện, trưng bày; nhưng trình diễn lại là một phương tiện linh hoạt hơn, có thể làm mọi lúc mọi nơi. Hầu hết chất liệu trong tác phẩm trình diễn là cơ thể mình là chính. Đối với em vì có cơ may được giới thiệu trong một workshop về trình diễn đầu tiên, và cũng có người hướng dẫn cho mình với hướng đi đó rồi, nên em thấy đây có thể là một chất liệu để thực hành được thì mình cứ tiếp tục làm việc với nó.

VD: Khi em bắt đầu thực hành nghệ thuật thì em thấy việc đi học ở trường về đồ họa có mâu thuẫn gì với nhau không? Hay em thấy chúng bổ trợ cho nhau như thế nào?

ĐTA: Hồi đầu thì em cũng khá băn khoăn và cũng phân chia hai hướng tách bạch: một bên là để phục vụ công việc, còn một bên

thì để giải tỏa cho bản thân. Nhưng sau một thời gian nhìn lại thì em thấy tất cả những gì mình làm ra đều có lý do của nó cả, và đều dựa trên những kinh nghiệm đã có của bản thân. Vì nếu mình không có những quan tâm hay những hiểu biết về đồ họa, thì có thể cách mình tiếp cận tác phẩm cũng lại khác. Hiện tại thì em thấy có thể dung hoà được hai hướng với nhau. Với đồ họa mình cũng đã có những kỹ năng nhất định nên mình có thể dùng nó như một kênh để hỗ trợ cho thực hành nghệ thuật của mình.

VD: Đối với những tác phẩm đầu tiên khi mới bắt đầu thực hành thì em lấy cảm hứng từ đâu? Cho tới giờ sau hai năm em thấy mình có thay đổi nhiều không?

ĐTA: Thời đầu thì em làm mọi thứ khá bản năng; khi nghĩ ra một ý tưởng gì thì em sẽ cầm đầu vào làm luôn mà không nghĩ nhiều, không cân đo đong đếm nhiều như bây giờ. Như bây giờ thì em có nhiều tác phẩm cũ hơn để đối chiếu và so sánh, còn thời đầu thì hầu như cái gì cũng là mới và hầu như việc mình làm là thử chất liệu và thông qua những phương thức mình hiểu rõ nhất. Ví dụ như những tác phẩm hồi đầu em làm ở trường thì nó khá gần với đồ họa.

VD: Tác phẩm em làm ở trường á?

ĐTA: Là tác phẩm em làm về màu của cái hồ. Đợt đấy Viện Goethe có làm một workshop về conceptual art (nghệ thuật ý niệm) ở trường em mà em cũng tham gia, yêu cầu của workshop đó là phải dùng text (văn bản), dù rất linh hoạt trong việc dùng và tương tác với text như thế nào. Mà ở giữa trường em có một cái hồ đổi màu trong ngày, điều kỳ lạ là màu của nó thay đổi từng ngày—lúc đầu thì nó rất trong, sau thì nó xanh như một cái bể bơi, rồi nó cứ xanh dần vì bắt đầu có rêu rồi có vi sinh ở trong đó. Đến khi nó đục ngầu lại thì trường em lại xả hết đi, cọ hết bể rồi lại bơm nước lại. Cứ một vòng như thế. Nhưng vấn đề là ở trong hồ còn nuôi cá, và cá chết rất rất nhiều, mà họ không có biện pháp gì với việc đó cả, có vẻ cũng không ai quan tâm về chuyện đó? (Trong khi đó là bộ mặt của trường em!) Đợt đấy em cũng chụp ảnh lại khi quan sát thấy sự thay đổi của màu sắc. Có một hôm em đứng ở trên tầng ba, chỗ em học, thì em thấy một cái chấm màu đỏ, ở bên cạnh cái hồ. Em đi xuống thì thấy đó là cá chết người ta vớt lên rồi vứt bên cạnh hồ; nhưng ở trên tầng ba nhìn xuống thì em chỉ thấy nó là một cái chấm. Mà việc đó cứ lặp đi lặp lại liên tục: cứ khi nào hồ bẩn, cá chết thì họ lại lọc hết đi rồi thay nước mới, rồi thả cá lại từ đầu. Nhân dịp đợt đó có workshop nên em làm tác phẩm về việc đấy.

Trong đồ họa em học có một lý thuyết về ảnh kỹ thuật số đó là ảnh thì được cấu tạo nên từ những điểm ảnh (pixel), và khi zoom cận lên một cái ảnh thì sẽ nhìn thấy những điểm ảnh.

Cũng như là cách mà em nhìn thấy con cá ở trên sân trường, ở một khoảng cách xa thì mình chỉ nhìn thấy nó như một điểm ảnh, hay khi lại gần nó, thì nó cũng được cấu tạo từ những điểm ảnh. Khi em làm việc với một phần mềm đồ họa bất kỳ thì cũng luôn có điều đó xảy ra.

Em dùng những bức ảnh em đã chụp rồi zoom cận nó lên, sau đó pick một điểm màu ở hồ. Sau đó mình sẽ có được một bảng màu mà mình nhìn rõ được sự chuyển màu của nó. Sau quá trình đó thì em thu được ba dải màu ghép lại đúng là một vòng tròn màu, lặp đi lặp lại liên tục. Em sẽ nói cho chị về cách mà khán giả người ta tiếp cận tác phẩm của em: trong khuôn viên trường xuất hiện ba tấm card, nó là những tấm màu và em rải nó khắp khuôn viên trường. Nó rất nhiều và đằng sau mỗi tấm card là có một dòng text - thật ra nó khá iconic - nó là một tài khoản instagram. Em lập một tài khoản instagram và trên này chỉ toàn là code. Nhưng đối với một sinh viên Mỹ thuật thì nhìn vào sẽ biết ngay đây là code ký hiệu cho màu (CMYK). Còn nếu người bình thường không biết thì họ có thể search, thì sẽ ra một bảng màu mà em vừa show ra cho chị. Và trên hình thì có một cái hồ, và trên caption cũng ghi ngày chụp ảnh. Em chỉ cung cấp các thông tin thế thôi còn tùy mọi người hiểu nó như thế nào.

Ở trường khi người ta nhìn thấy những tấm card này thì cũng giống như cách em nhìn thấy con cá trên sân trường. Em tự hỏi nếu họ nhìn thấy những hiện diện như thế thì họ có thắc mắc gì không khi họ thấy những thông tin như thế hiện ra?

VĐ: Lúc em nhìn về hiện tượng con cá và cái hồ, thì em có liên tưởng gì khác về nó trong tương quan với những vấn đề khác không?

ĐTA: Hằng ngày em và sinh viên, thầy cô trong trường đều đi qua cái hồ. Nhưng không ai cảm thấy nó là một vấn đề và thấy nó vô lý, mặc dù nó ở trung tâm và ai cũng nhìn thấy nó. Mọi người đều cảm thấy ổn với việc đó. Ban đầu em cũng không có ý định làm gì với nó cả, mà chỉ thấy nó là một điều kỳ lạ, nên mới chụp ảnh lại. Em hay có thói quen tích trữ lại các thứ mà không rõ có ý định làm gì. Như tác phẩm trình diễn đốt tóc thì em hay giữ lại các thứ trên cơ thể mình, một cách vô thức bản năng.

VĐ: Em nói thêm về thói quen lưu trữ được không? Em hay lưu trữ những thứ gì và để làm gì?

ĐTA: Từ cấp 2 em đã hay lưu trữ tóc và móng tay. Một thứ từng ở trên cơ thể mình mà nó không ở đó nữa, rời khỏi cơ thể mình rồi, nhưng mình vẫn cảm giác nó là một thứ của mình và mình không muốn nó mất đi. Không rõ vì sao, không có một lý do nào cụ thể. Cũng giống như việc mình giữ lại ảnh. Hay là mọi người hay vứt quần áo. Em không phải một người hay vứt quần áo, em có nguyên một phòng chứa quần áo cũ. Thì thoáng em cũng lôi ra ngắm, rồi lại cất đi. Có thể nó cũng giống như việc viết nhật ký nhưng

mà bằng cách khác. Tự em thấy em là người có trí nhớ tốt, mà khi mình có ấn tượng thì giác về một thứ gì đấy thì mình sẽ nhớ. Em cũng nghĩ là mỗi người sẽ có một cách phân tích vấn đề khác nhau. Nếu chị là một người viết tốt, thì chị sẽ giải quyết vấn đề của chị bằng việc viết ra, và bằng chữ nghĩa. Như em làm việc với hình ảnh nên khi gặp một vấn đề nào đấy em sẽ giải quyết nó bằng hình ảnh trước tiên.

VĐ: Hồi xưa chị ở nhà cũ, nguyên một phòng toàn sách vở cũ, cả tủ sách của bố chị. Đến khi mẹ chị sửa nhà và chị chuyển ra ngoài sống thì các tủ sách chuyển hết lên phòng thờ, phòng chị trống trơn luôn. Lúc đấy mình mới thấy hơi mất mát, vì tuổi thơ mình ở đây, bố mình ở đây, còn bây giờ bố mình và mình lên phòng thờ hết. Lúc đấy mới thấy mất mát chứ lúc mọi thứ còn chành ềnh ra đấy thì cũng không quan tâm mấy, cũng chẳng bao giờ giờ sách cũ ra đọc. Chỉ đến khi không gian sống của mình thay đổi, mà lại quá nhanh chóng như thế, và chuẩn bị có những thứ lạ ập đến. Mình cảm thấy không còn chủ quyền với không gian từng là của mình nữa. Nhà của em giờ mà giải tỏa thì mọi thứ cũng phải chuyển hết đi đúng không, em đã từng nghĩ về việc đấy chưa?

ĐTA: Thật ra kể cả có nghĩ về nó thì cũng không có giải pháp gì cả. Câu chuyện gia đình em thì nó vẫn luôn ở đây, nghĩa là có một cái deadline như thế và người ta đã cho mình thông tin về chuyện giải tỏa rồi. Chỉ là mình đang chờ. Nó là một hiện diện, nhưng nó cũng khá là mong lung. Mình không được biết là khi nào, bao giờ, ở đâu. Giống như chị bảo những gì vẫn ở đấy thì mình cứ kệ nó, cho đến khi nào nó thực sự biến mất.

Hiện tại cái nhà mà em đang ở thì nó là một cái nhà to gồm nhiều cái nhà nhỏ bên trong. Ông bà em đều làm trong trường Đại học Tổng hợp và khu tập thể Kim Giang nhà em là khu cho cán bộ công nhân viên trong trường, nên được cấp cho một căn lớn. Nhà em, cả ông bà cô dì chú bác, bốn gia đình, đều ở đấy hết. Cấu trúc nhà em thì nó cũng khá kỳ lạ, vì nó là nhà tập thể, không phải là tập thể chung cư mà là tập thể dưới đất. Nhà em bốn tầng, nhưng trên đầu nhà em lại là một cái nhà khác, nhưng họ lại đi cầu thang ở bên cạnh đi lên. Có một dấu mốc là lúc nhà em muốn xây nhà, thì phải đàm phán với họ: họ được xây tiếp nhà họ chồng lên nhà em, và nhà em được phép xây một nửa phần bên này lên trên nhà họ. Để cả hai nhà đều cùng được xây, mà cả hai nhà lại được liền mạch. Tất cả khu tập thể đều như thế: ở dưới là một nhà và ở trên là một nhà khác, tất cả san sát nhau. Nhà em cũng vẫn có cầu thang bên trong nhà, có cả sân thượng nữa.

VĐ: Nhà này xây từ bao giờ?

ĐTA: Từ năm 60-70. Ngày xưa ở đó còn là một cái ao, rồi nó được lấp đất lên trên để làm thành một mặt phẳng, rồi xây lên

thành nhà. Có một cái cổng, và có một sân chung của nhà em và nhà bác em. Nhà vệ sinh và bếp lại nằm riêng bên ngoài nhà, dù vẫn bên trong cổng. Nó giống nhà ở quê ngày xưa ấy chị. Lại có thể lên trên nóc nhà vệ sinh để phơi quần áo, và từ đó có thể nhìn sang nhà hàng xóm bên đối diện.

VĐ: Cấu trúc này có làm cho hàng xóm thân thiết với nhau không?

Ngày xưa cũng khá là thân cho tới lúc xây nhà, là bắt đầu cãi nhau. Vì cấu trúc này nên mọi người đều nhìn thấy nhau: nhà em mà ngồi nhặt rau ở dưới sân thì nhà hàng xóm sẽ nhìn được xuống dưới. Còn bây giờ là xây cao lên hết rồi. Nhưng vấn đề là nhà em xây cao lên nhưng lại không được xây tường. Chị có nhớ cái cảnh em quay ở trong video trong triển lãm em mà có mấy cái song sắt không? Tức là phải xây một cái lưới rồi ốp một tấm nhựa trong như kiểu tấm kính để lấy ánh sáng. Nếu mà nhà em xây tường thì nhà đằng sau sẽ không có ánh sáng. Bởi vì hai nhà là chung tường, ánh sáng thì từ nhà em chiếu vào, nên phải xây trong suốt để lấy ánh sáng.

VĐ: Như thế thì không có riêng tư nữa à?

ĐTA: Thật ra thì cũng hơi bất tiện. Trên sân thượng thì nhìn được sang nhau. Cả ba tầng của hai nhà đều thông. Khoảng ban công mới là khoảng hở, còn bên trong phòng mới kín. Hồi xưa thì nó thoáng hơn, trộm vào suốt ngày vì nhà thông thẳng với bên ngoài và thông với các nhà khác. Nếu đã trộm thì từ đầu khi đến cuối khu vì tất cả các nhà đều thông sang nhà nhau.

VĐ: Khu tập thể nhà em bị giải toả là mục đích để xây cái gì?

ĐTA: Để xây chung cư. Nhưng như em nói với chị là vì kết cấu nhà như thế, hầu hết là rất nhiều hộ gia đình cùng sống trên một mảnh đất mà lại chỉ có một sổ đỏ. Trong khi việc đền bù là đền bù theo sổ đỏ, một sổ một căn nhà. Mà nếu tính theo nhân khẩu thì nhà em đang là 13 người.

VĐ: Nếu không nói chỉ về dự án này mà nói rộng ra về thực hành của em thì em thấy mình hay quan tâm hoặc bị thu hút về những cái gì?

ĐTA: Em thấy mình hay làm dễ nhất là với những gì xung quanh mình, không nhất thiết là cá nhân. Với lại em cũng hay bị hấp dẫn bởi những sự thay đổi trong thiên nhiên. Như hai dự án của em mình vừa nói chuyện thì em đều quan tâm tới những yếu tố mang tính tự nhiên (như cái hồ, cá, ốc...). Việc em gặp một chất liệu và thấy bị hấp dẫn là con ốc lần này chẳng hạn, dù vấn đề của mình là vấn đề đô thị hoá và chuyện gia đình. Cảm giác thì nó không liên quan gì tới động vật, nhưng vì em quan tâm tới nó và thấy thích thú nên tự mình tìm đường link của nó với nhau. Ý em khi nói là trần trở nghĩa là mình luôn nghĩ về nó nhưng khi nghĩ về thì mình thấy vấn đề rất lớn và cá nhân mình không đủ khả năng

để giải quyết việc ấy. Đó là một việc ảnh hưởng đến gia đình mình và cũng ảnh hưởng ở quy mô rộng hơn tới xã hội. Để thay đổi chuyện ấy thì chắc chắn là mình không làm được. Việc mình làm nghệ thuật là để giải quyết những hình ảnh trong đầu, để lôi nó ra ngoài thôi, vì nếu em không làm gì với nó thì em sẽ luôn thấy bứt rứt.

VĐ: Cảm nhận của chị về tác phẩm của em là luôn có một cái gì đó rất phi lý. Ví dụ như tác phẩm làm về hồ cá, tự dung trong một sân trường lại có một con cá chết. Kể cả góc nhìn của em vào đó cũng vừa hơi phi lý vừa hơi giễu nhại, tại sao lại nuôi cá, lại còn là cá koi, rồi chỉ vì thay nước mà để nó chết để rồi lại phải mua cá mới thả vào? Tương tự với việc em làm việc với ốc hay trình diễn nấu bún ốc cho người xem ăn. Có một thứ trong triển lãm lần này chị cũng thích, những đồ vật em trữ trong bể kính đều là vật dụng trong nhà, mà đôi khi không phải nguyên toàn bộ vật dụng đó mà chỉ là một bộ phận của nó. Cũng như việc em giữ lại một bộ phận trên cơ thể. Các đồ vật này đã là một bộ phận trong nhà rồi đây lại còn là một bộ phận của đồ vật đó. Tại sao không phải là để nguyên cả thùng dốt vàng mã mà chỉ để cái nắp của nó!? Có thể em sẽ nói chỉ là do em nhặt được nó, nhưng chị nghĩ đó cũng là một cách mà em thường nhìn vào sự vật.

ĐTA: Thật ra mình coi nó là phi lý bởi vì mình có một chuẩn mực riêng cho những gì được coi là không phi lý, được coi là bình thường, nên những gì lệch ra khỏi đó thì được cho là phi lý? Ví dụ như việc động vật chết, rồi kiểu gì nuôi nó cũng phải chết. Tức là em thấy nhiều khi ranh giới giữa phi lý và không phi lý nó cũng mập mờ.

VĐ: Ý chị không phải phi lý là lệch chuẩn đâu, mà là một hành động người ta cứ làm lặp đi lặp lại, mà không hiểu làm việc đó để làm gì, vô nghĩa. Và khi mình ý thức về nó, thì mình thấy thắc mắc tại sao họ lại làm việc này? Nhưng khi mình quan sát đời sống thì mình lại thấy rất nhiều việc như thế, rồi phi lý khi đó lại trở thành chuẩn.

ĐTA: Ví dụ như đối với em thì hồ chuyển màu là một việc rất phi lý luôn mà em không biết mọi người có thấy thế không? Hòm nào mọi người cũng đi ngang qua nó và cũng nhận ra nó chuyển màu, nhưng không ai có phản ứng gì hơn thế cả. Nhưng em nghĩ chắc là ai cũng đều có xuất phát điểm khác nhau, và em là một người hay đặt câu hỏi. Còn người khác họ tiếp nhận chuyện đó là một câu thường, không phải câu hỏi ấy.

Sài Gòn, 14.10.2019